

Universiteit
Leiden

The Netherlands

De publieke opinie rond een gifwijk: Toetsing van een model

Hulsen, G.; Haas, W. de; Hart, H. ' t

Citation

Hulsen, G., Haas, W. de, & Hart, H. (1985). De publieke opinie rond een gifwijk: Toetsing van een model. *Acta Politica*, 20: 1985(2), 209-222. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452547>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452547>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Literatuur

- Boon, A.K. den, en P. Meyer, *Krakers en Amsterdam. Meninge van krakers en Amsterdammers*, Amsterdam, Baschwitz Instituut, 1982.
- Boon, A.K. den, en B. de Ruiter, Amsterdam en zijn krakers, in: *Sociologische Gids*, jrg 31, nr. 2, april 1984.
- Brouwer, U., en B. Niemöller, *Factor analysis according to Jöreskog. Subprogram Facan*, in: *STAP user's manual*, Volume 3, Amsterdam, Technisch Centrum FSW, Universiteit van Amsterdam, 1980.
- Brown, S.R., *Political subjectivity. Applications of Q methodology in political science*, New Haven, Yale University Press, 1980.
- Kriesi, H., *Bewegte Bilder. Eine Collage*, paper gepresenteerd op het 6e Zwitserse Sociologisch Congres, Lausanne 1982.
- Kriesi, H., *Die Züricher Bewegung. Bilder, Interaktionen, Zusammenhänge*. Campus Verlag, Frankfurt am Main 1984.
- Stephenson, W., *The study of behavior: Q-technique and its methodology*, Chicago, University of Chicago Press, 1953.

Onderzoek

De publieke opinie rond een gifwijk

toetsing van een model

Gerard Hulsen, Wilma de Haas en Harm 't Hart

1. Inleiding

Het openbare-meningbegrip is geworteld in de politieke theorieën van de tweede helft van de 18e en de eerste helft van de 19e eeuw. De burgers dienen enerzijds bij de besluitvormers de kwesties aan te dragen waarover zij een besluit wensen, anderzijds dienen zij deze besluitvorming te controleren. Het hiermee verbonden communicatieproces verloopt via informele kanalen ofte wel persoonlijke contacten (informele massacommunicatie), en via formele kanalen ofte wel via de massamedia (formele massacommunicatie). Openbare mening omschrijven wij dan ook als *een proces van massacommunicatie verbonden met besluitvorming*.

Van fundamenteel belang is de vraag: 'wat is het onderwerp van deze communicatie?' Merkwaardigerwijs blijkt uit de literatuur dat men aan deze toch essentiële vraag tot nu toe nauwelijks expliciet aandacht heeft besteed. Hooguit kan men in de literatuur enkele beschrijvingen van het publieke-opinieproces aantreffen. Deze beschrijvingen bouwen daarbij ook nog niet eens op elkaar voort, maar zijn vanuit verschillende gezichtshoeken opgesteld. Foote en Hart (1953)¹ analyseren het publieke-opinieproces vooral op aspecten van sociale actie. Davison (1957) geeft een redelijk veelzijdige beschrijving, maar heeft toch vooral oog voor het aspect van 'verspreiding'. Bauer (1960) analyseert het proces op de verschillende betrokken groepen. Downs (1972) stelt op zijn beurt een fase-ring voor in de sterkte van de publieke belangstelling. Toch zijn er wel een aantal gemeenschappelijke onderwerpen van communicatie te ontdekken in deze beschrijvingen. Zo blijkt het communicatieproces steeds te starten met de bespreking van 'een probleem'. Vervolgens blijkt 'de oplossing' van het probleem onderwerp van gesprek te worden. En uiteindelijk blijkt er ook besluitvorming met betrekking tot het onderwerp plaats te vinden. Uit de beschrijvingen komt echter niet duidelijk naar voren in welke termen die besluitvorming wordt besproken. Het ligt daarom voor de hand op zoek te gaan naar een nadere beschrijving van het besluitvormingsproces.

Wij richten ons naar de beschrijving die Van der Eijk en Kok (1975) geven van het politieke proces. In de meest recente versie van het model worden de volgende stadia in het politieke proces onderscheiden: behoefte, wens, politieke eis, politiek strijdpunt, besluit en uitvoering². De eerder vermelde onderwerpen 'het probleem' en 'de oplossing' corresponderen met de respectievelijke fasen 'behoefte' en 'wens' in de fasering van Van der Eijk en Kok. Er is in die fasen nog geen sprake van politieke besluitvorming. Deze komt pas in zicht als de 'wensen' in politieke termen worden omgezet: men eist van bepaalde besluitvormers dat zij het onderwerp op hun agenda zetten. In deze fase staat echter niet 'de politieke eis' op zich ter discussie, met andere woorden de politieke status van de problematiek, maar de verantwoordelijk te stellen besluitvormers: op wiens weg het ligt om met betrekking tot de problematiek bindende besluiten te nemen. Een soortgelijke redenering geldt voor de fase van 'het politieke strijdpunt'. Ter discussie staat niet 'het politieke strijdpunt' op zich, met andere woorden de politieke status van de problematiek, maar ter discussie staat 'de politieke oplossing' van het probleem. In tegenstelling tot de voorgaande fasen zijn de termen waarin de laatste twee fasen zijn gesteld, te weten 'het besluit' en 'de uitvoering', zowel op te vatten als fasen in de politieke als wel in de communicatieve status van de problematiek. 'Het besluit' en 'de uitvoering' vormen ook onderwerpen van gesprek.

In het openbare-meningproces zouden wij derhalve de volgende fasering in de opeenvolging van onderwerpen ofte wel de definiëring van het onderwerp willen aanbrengen.

In eerste instantie ervaart een aantal mensen ongenoegen over een bepaalde situatie (realiteit, dreigend besluit, uitwerking of effect van een genomen besluit), en dit probleem vormt onderwerp van gesprek (*probleemfase*). Dit ongenoegen wensen zij op te heffen, en het onderwerp van gesprek wordt nu 'wat er aan te doen valt'. Men komt uiteindelijk tot de slotsom dat individuele oplossingen ontoereikend zijn en er een collectieve dat wil zeggen voor iedereen geldende en bindende oplossing moet worden gevonden (*oplossingsfase*).

Op grond van die voorgestane collectieve oplossing(en) bespreekt men de vraag op wiens/wier weg het ligt om voor die collectieve oplossing te zorgen. Vervolgens wordt er druk uitgeoefend op degenen die voor de oplossing verantwoordelijk worden gesteld, om zich de zaak aan te trekken en op hun agenda te plaatsen (*oplossersfase*).

Aangezien er zelden overeenstemming is over de inhoud van het te nemen besluit, volgt na de vorige fase – het aandringen op besluitvorming (een besluit als zodanig) – nu een discussie over de inhoud van het te nemen besluit. Het gaat er dus niet langer om dat de besluitvormers een beslissing

moeten nemen, maar welke beslissing zij moeten nemen. De verschillende groeperingen proberen een voor hen zo gunstig mogelijk besluit te werkstelligen (*politieke-oplossingsfase*).

In de *besluitfase* staat het door de besluitvormers genomen besluit ter discussie.

In de *uitvoeringsfase* staat de uitvoering van het besluit ter discussie. In hoeverre en hoe wordt het besluit uitgevoerd? In hoeverre is het probleem nu verholpen? Vaak zullen het besluit en de uitvoering – althans voor sommige groepen – problematisch zijn, en zal de discussie niet eindigen.

De hier genoemde zes fasen in de communicatieve status van de problematiek, corresponderen conceptueel één op één met de eerder genoemde zes fasen in de politieke status van de problematiek, hetgeen niet wil zeggen dat beide faseringen in de praktijk ook volledig synchroon lopen.

We zien dus dat de problematiek achtereenvolgens vanuit een andere gezichtshoek wordt gezien. Deze gezichtshoekbepaling is zeer waarschijnlijk normatief van aard³. Communicaties die uitgaan van een ander gezichtspunt zullen als irrelevant worden ervaren.

Verder zal er in alle fasen eerder kans zijn op een onderlinge strijd tussen de deelnemers aan de discussie, dan op een consensus. Sommige mensen vinden bijvoorbeeld dat er wel sprake is van een (individueel) probleem, anderen daarentegen weer niet, etcetera. Het onderwerp is dus controversieel van aard, met andere woorden: bezit een 'issue'-karakter. Dat is iets anders dan dat het onderwerp een politiek strijdpunt is. Dat is het pas als de besluitvormers het onderwerp op hun agenda plaatsen.

Voorts is er naast de verbale communicatie (discussie) ook sprake van nonverbale communicatie (actie). Niet alleen het issue zelf, maar ook deze acties (bijv. bezetting), alsook de verbale communicaties zelf (bijv. een overleg) vormen onderwerp van gesprek.

Ten aanzien van de deelnemers dient vermeld te worden dat er verschillende categorieën onderscheiden kunnen worden, waaronder direct betrokkenen (subjecten), besluitvormers, deskundigen, geïnteresseerden en de massamedia. Het valt te verwachten dat besluitvormers vanaf het tijdstip dat het onderwerp politiek strijdpunt is geworden, in de discussie naar voren komen. Dit in tegenstelling tot de betrokkenen, die vanaf het begin bij de discussie betrokken zullen zijn.

De genoemde fasering beoogt de zuivere gang van zaken voor te stellen: verstoringen zijn goed denkbaar. Zo kan een gebeurtenis ervoor zorgen dat het proces (tijdelijk) weer in een eerdere fase terechtkomt. Daarnaast zij vermeld dat dit proces niet automatisch tot het eind loopt wanneer het eenmaal is ingezet, integendeel. Het proces heeft namelijk een reële kans tussentijds te verzanden. Van der Eijk en Kok noemen een aantal politieke

drempels. Zo kunnen de verantwoordelijk gestelde besluitvormers bijvoorbeeld weigeren om het vraagstuk op hun agenda te plaatsen en er een besluit over te nemen ('non-decisie'). De discussie blijft dan steken en zal hoogstwaarschijnlijk dood bloeden. Maar ook zijn er niet-politieke redenen aan te wijzen. Zo kan door een verregaande machtsstrijd tussen de direct betrokkenen de discussie ontaarden in een persoonlijke controverse. Voorts zal het duidelijk zijn dat de massamedia een zeer belangrijke, zo niet cruciale, rol spelen in het stimuleren en op gang houden van de publieke discussie.

2. De onderzoeksopzet

Toetsing van het voornoemde model en de rol van de verschillende deelnemers daarin, vraagt bij voorkeur een openbare problematiek die concreet en duidelijk in de tijd afgebakend is. De daarmee verbonden communicaties dienen voorts niet zo incidenteel te zijn dat er geen sprake is van een zekere bestending in de tijd (issue-vorming). Ook dienen de verschillende categorieën deelnemers duidelijk aanwijsbaar te zijn. De problematiek rond de gifwijk Lekkerkerk-West leek ons bij uitstek geschikt in deze. Een concrete gebeurtenis (het springen van een waterleidingbuis) leidde bij een aantal bewoners tot ongerustheid. De voorzichtige gedachtenwisseling die hieromtrent ontstond, bleek gaandeweg een groeiend aantal mensen te interesseren en tot een min of meer duurzaam communicatieproces te leiden.

Volgens Brouwer zijn er goede gronden om enquêtevraaggesprekken representatief te achten voor de gehele verzameling communicaties met betrekking tot een onderwerp⁴. Helaas bleek het bestaande enquêtemateriaal nogal schaars en fragmentarisch te zijn. De enige in aanmerking komende data bleken in krantenartikelen geciteerde uitspraken van de deelnemers aan de discussie te zijn. Van alle soorten waren dit de enige data die talrijk genoeg waren, in redelijke mate over het gehele communicatieproces verspreid waren, alsook voor derden beschikbaar waren. En voorts waarvan op grond van de literatuur niet verwacht mocht worden dat er sprake zou zijn van interactie met de probleemstelling. We zullen dit toelichten. Analoog aan Brouwers redenering zijn er ook bij journalistieke vraaggesprekken goede redenen om aan te nemen dat deze met betrekking tot de definiëring van het onderwerp een goed beeld geven van de publieke discussie. Immers, wanneer een journalist mensen interviewt over een bepaalde kant van de zaak waar deze mensen zich niet mee bezighouden, dan zal hij meestentijds nietszeggende antwoorden krijgen. Ondervraagt

hij daarentegen over een kant van de zaak die duidelijk in de belangstelling staat, dan kan hij rekenen op kernachtige antwoorden, bij uitstek geschikt om als citaat te worden gebruikt.

Helaas geeft de literatuur echter geen aanwijzingen welke inhoudelijke invloed een mogelijke openbaarmaking van uitspraken op het doen van die uitspraken heeft. In de tweede plaats lijkt de selectie van uitspraken door de journalist – niet alle door de betrokkenen gedane uitspraken kunnen immers als citaat in een artikel verwerkt worden – geen vertekening teweeg te brengen. De in de literatuur genoemde functies van redactionele artikelen⁵, factoren die de nieuws waarde van een gebeurtenis bepalen⁶, alsook motieven van de journalist⁷, lijken niet te wijzen op een voorkeur van journalisten voor bepaalde definities van het onderwerp in het voorgestelde publieke-opinieproces. De citaten kunnen dus met betrekking tot de definiëring van het onderwerp, gezien worden als een representatieve deelverzameling van de gehele verzameling ten aanzien van het onderwerp gevoerde communicaties. Zoals bekend vereist inhoudsanalyse dat de onderwerpen waarvan men het voorkomen in de tekst wil nagaan, vooraf worden gedefinieerd (categorieën). Corresponderend met de voorgestelde fasen is een aantal hoofdcategorieën opgesteld, die vervolgens weer zijn onderverdeeld in subcategorieën zoals inhoud, soort, omvang, ermee verbonden verbale en nonverbale gedragingen, etcetera. Verder kent elke hoofdcategorie ook een restrubriek, en is er daarnaast nog een resthoofdcategorie. De in eerste instantie vastgestelde categorieën werden uitgetest op een klein steekproefje uit het materiaal. Op grond hiervan is een aantal categorieën aangepast. Daarom mag verwacht worden dat de aldus ontstane verzameling categorieën in redelijke mate onafhankelijk zijn van elkaar, elkaar uitsluiten en de fasen dekken.

Inhoudsanalyse vereist verder dat de steekproef, en de eenheden waarin de tekst wordt onderverdeeld, worden geëxpliciteerd. De selectie wordt gevormd door de nummers die verschenen zijn van alle landelijke en regionale dagbladen (19 stuks) gedurende de periode dat de bladen melding maakten van de problematiek. Dat is de periode april 1980 tot en met maart 1981. Als populatie-element nemen wij het artikel. Dit omdat citaten binnen hetzelfde journalistieke artikel niet onderling onafhankelijk geacht mogen worden. De journalistieke artikelen beschouwen wij dus wel als onafhankelijk van elkaar. Als analyse-eenheid nemen wij het citaat, daar verwacht mag worden dat de citaten op hun kernachtigheid door de journalist zijn geselecteerd. Als contexteenheid nemen wij het artikel. Als enumeratie-eenheid – met andere woorden als eenheid waarin de kwantificering plaatsvindt – kiezen wij het artikel. Het citaat is als eenheid ongeschikt omdat citaten binnen een artikel afhankelijk zijn. Voorts mogen

journalisten die buitengewoon veel of weinig citeren, niet van overheersende respectievelijk ondermaatse invloed zijn op de uitkomst van het onderzoek. De verzameling citaten binnen het artikel is eveneens geen adequate enumeratie-eenheid, daar het aandeel van de citaten binnen de totale tekst van het artikel dan buiten beschouwing wordt gelaten. Dit aandeel blijkt in de praktijk nogal te verschillen. Door de verzameling citaten binnen een artikel een gewicht toe te kennen overeenkomstig het aandeel van die verzameling binnen het artikel, kan voor een dergelijke vertekening gecorrigeerd worden. Van elk artikel wordt vastgesteld: de datum, het aantal citaten en het daarop gebaseerde citaatgewicht (1/aantal citaten), de plaatsruimte die de verzameling citaten binnen het artikel inneemt (0-25%, 25-50%, 50-75%, 75-100%) en het daarop gebaseerde artikelgewicht (0,125; 0,375; 0,625; 0,875), en van elk citaat afzonderlijk de van toepassing geachte categorie. De artikelscore, die voor elke categorie aangeeft in hoeverre daar in het artikel aandacht aan wordt besteed, wordt als volgt berekend. Stel: een artikel telt vier citaten, die bijna de helft van het artikel in beslag nemen (25-50%). Verder is bepaald dat twee citaten tot de 'probleem' categorie behoren, één tot de 'oplossing' categorie, en één tot de 'rest' categorie. Het citaatgewicht is $1/4 = 0,25$, en het artikelgewicht is 0,375. De artikelscore wordt dan $(0,375 \times 0,25 \times 2)$ 'probleem' + $(0,375 \times 0,25 \times 1)$ 'oplossing' + $(0,375 \times 0,25 \times 1)$ 'rest'.

3. De resultaten

De inhoud van de publieke opinie. Van alle artikelen over Lekkerkerk-West bleken er 140 stuks ook citaten te bevatten. Deze 140 artikelen omvatten in totaal 610 citaten. De intercodeursbetrouwbaarheid k (kappa) van Cohen⁸ was .87. De citaten waarover de twee codeurs in eerste instantie van mening verschilden (75), zijn later opnieuw door hen – maar nu in onder-

categorie	totaal aantal citaten		totaal aantal artikelen
	abs.	%	
probleem	134	22,0	45
oplossing	22	3,6	15
oplossers	42	6,9	25
politieke oplossing	124	20,3	49
besluit	26	4,2	18
uitvoering	179	29,3	49
rest	83	13,6	41
	610	100,0	

ling overleg – gecodeerd.

Uit het overzicht blijkt dat met name de categorieën probleem, politieke oplossing en uitvoering meer in de artikelen voorkwamen dan de categorieën oplossing, oplossers en besluit. Ook de restcategorie is tamelijk groot. Uit een nadere analyse van de uitspraken in de restcategorie bleek dat deze grotendeels gaan over zaken die niet direct de milieu-affaire in Lekkerkerk betreffen, maar die daaraan wel verwant zijn, bijvoorbeeld de milieuwet in het algemeen. Hoe zijn de artikelen respectievelijk citaten nu over de verschillende maanden verspreid?

maand	aantal artikelen	aantal citaten
april 1980	48	215
mei	31	93
juni	10	59
juli	15	79
augustus	16	62
sept. t/ maart 1981	20	102
totaal	140	610

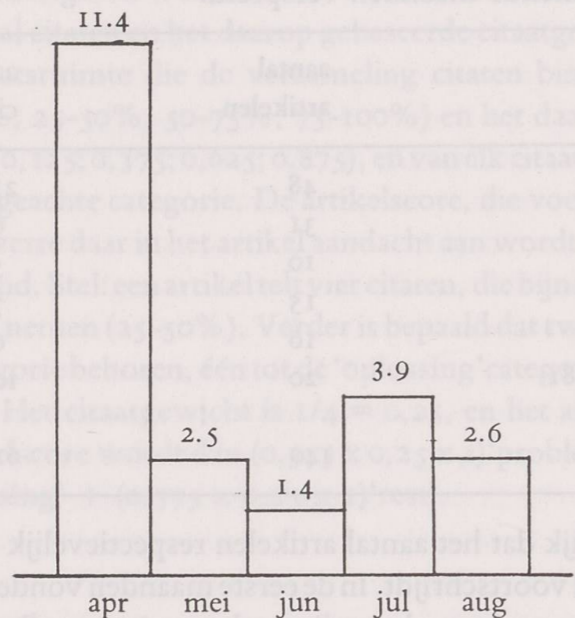
We zien duidelijk dat het aantal artikelen respectievelijk citaten afneemt naarmate de tijd voortschrijdt. In de eerste maanden vonden de belangrijkste ontwikkelingen plaats, de mediaverslaggeving was daar dus ook blijkbaar naar. Interessanter is de verdeling van de verschillende categorieën citaten over de verschillende maanden:

maand	probl.	oplos.	oplosrs.	pol.opl.	besluit	uitv.	rest	tot.
april 1980	97	19	18	60	1	0	20	215
mei	12	2	8	21	6	33	11	93
juni	2	1	2	6	6	42	0	59
juli	6	0	7	14	3	40	9	79
augustus	5	0	5	16	6	14	16	62
september t/m maart 1981	12	0	2	7	4	50	27	102
totaal	134	22	42	124	26	179	83	610

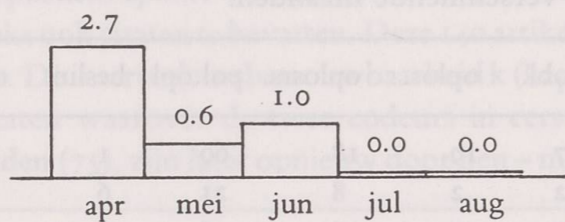
Bij het lezen van deze tabel dient bedacht te worden dat het om een grof overzicht gaat. In de eerste plaats gaat het om ongewogen scores. In de tweede plaats kan een maandindeling door de vrij grote tijdsinterval de

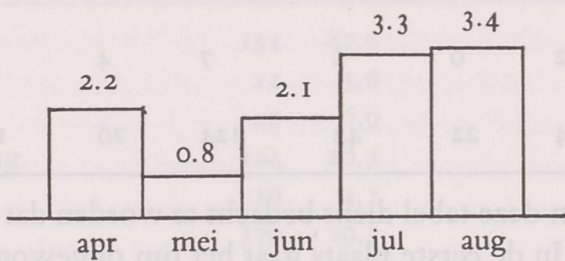
afwisseling of opeenvolging van verschijnselen in de empirie niet altijd onnauwkeurig weergeven. Bij een kleiner tijdsinterval verliest men echter weer het zicht op de algemene lijn. Dit geldt ook voor de volgende histogrammen, hoewel het hier echter wel gewogen scores betreft. Deze histogrammen beschrijven de plaatsruimte die de verschillende categorieën in de loop der maanden in de artikelen gemiddeld innamen. Opvallend is ook hier de hoge mate waarin in de artikelen aan de 'uitvoering' aandacht wordt besteed.

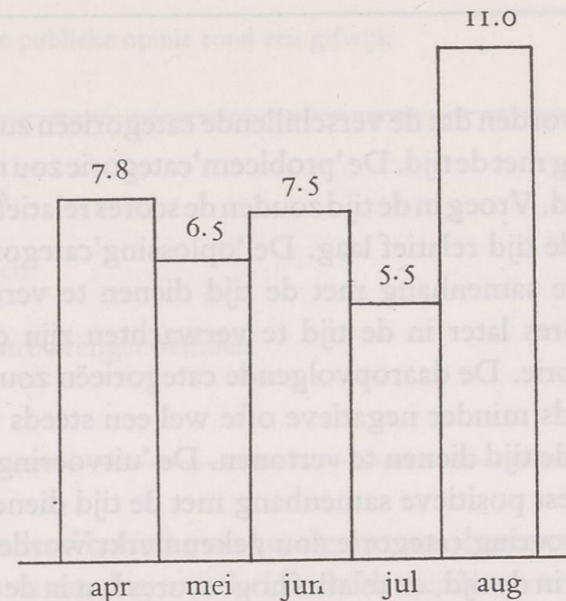
probleem

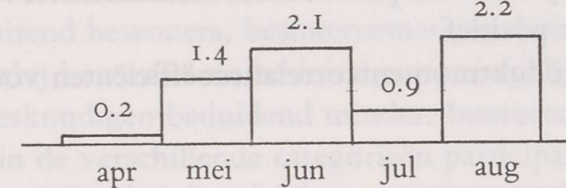
oplossing

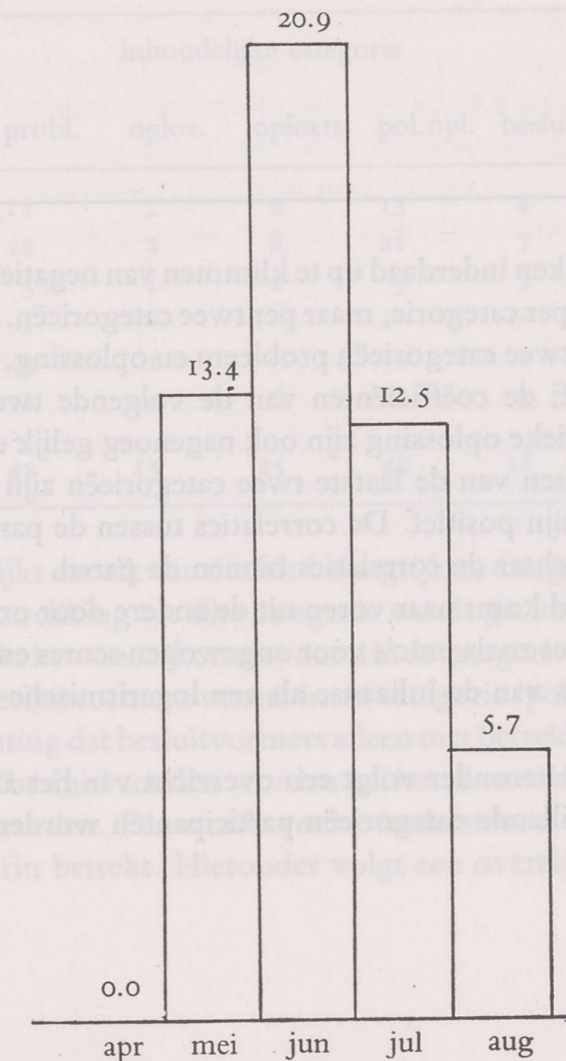
oplossers

politieke oplossing

besluit

uitvoering

Verwacht mag worden dat de verschillende categorieën zullen verschillen in hun samenhang met de tijd. De 'probleem' categorie zou negatief samenhangen met de tijd. Vroeg in de tijd zouden de scores relatief hoog dienen te zijn, en later in de tijd relatief laag. De 'oplossing' categorie zou een iets minder negatieve samenhang met de tijd dienen te vertonen, daar de relatief hoge scores later in de tijd te verwachten zijn dan die van de 'probleem' categorie. De daaropvolgende categorieën zouden achtereenvolgens een steeds minder negatieve ofte wel een steeds meer positieve samenhang met de tijd dienen te vertonen. De 'uitvoering' categorie ten slotte zou de meest positieve samenhang met de tijd dienen te vertonen. Immers, de 'uitvoering' categorie zou gekenmerkt worden door relatief lage scores vroeg in de tijd, en relatief hoge scores laat in de tijd. De met de voorgestelde fasering corresponderende categorieën zouden in hun samenhang met de tijd dus een opklimmende reeks dienen te vormen, lopend van negatief naar positief.

De Pearson-produktmomentcorrelatiecoëfficiënten voor de data zijn als volgt:

probleem	-.17163
oplossing	-.21576
oplossers	-.02572
politieke oplossing	-.04204
besluit	+.25990
uitvoering	+.26025

De correlaties blijken inderdaad op te klimmen van negatief naar positief, zij het echter niet per categorie, maar per twee categorieën. De coëfficiënten van de eerste twee categorieën probleem en oplossing, zijn nagenoeg gelijk en negatief; de coëfficiënten van de volgende twee categorieën oplossers en politieke oplossing zijn ook nagenoeg gelijk en liggen rond nul; de coëfficiënten van de laatste twee categorieën zijn eveneens niet verschillend, en zijn positief. De correlaties tussen de paren verschillen significant; niet echter de correlaties binnen de paren.

Een zelfde beeld komt naar voren uit de andere door ons uitgevoerde statistische analyses zoals pmc's voor ongewogen scores en residu-analyse, zowel op basis van de Juliaanse als een logaritmische kalender.

De participanten. Hieronder volgt een overzicht van het aantal artikelen waarin de verschillende categorieën participanten worden geciteerd.

- bewoners	46
- besluitvormers	45
- deskundigen	18
- geïnteresseerden	2
- anders	8
- combinaties van bovengenoemden	21
	140

De categorie 'anders' betreft over het algemeen mensen van buiten Lekkerkerk, die naar hun mening over Lekkerkerk werden gevraagd. De categorie 'combinaties' betreffen artikelen waarin zowel bewoners als besluitvormers geïnterviewd werden, alsook andere combinaties. Uit de tabel blijkt dat bijna uitsluitend bewoners, besluitvormers en deskundigen worden geciteerd, waarbij bewoners en besluitvormers in gelijke mate worden geciteerd en deskundigen beduidend minder. Interessanter is het aantal artikelen waarin de verschillende categorieën participanten met betrekking tot de verschillende inhoudelijke categorieën worden geciteerd:

categorie geciteerde	inhoudelijke categorie						
	probl.	oplos.	oplosrs.	pol.opl.	besluit	uitv.	rest
bewoners	11	7	9	13	4	28	10
besluitvormers	12	2	8	21	7	11	12
deskundigen	5	1	2	5	5	4	8
geïnteress.	1	-	-	-	-	-	1
anders	4	1	-	-	-	3	2
combinatie	12	4	6	10	2	3	8
	45	15	25	49	18	49	41

Uit de tabel blijkt dat elk van de drie belangrijkste categorieën participanten wel met betrekking tot elke categorie wordt geciteerd, zij het niet in gelijke mate. De bewoners komen vooral in de categorie 'uitvoering' sterk aan bod; de besluitvormers vooral in de categorie 'politieke oplossing'. Onze verwachting dat besluitvormers alleen met betrekking tot 'politieke oplossing' en 'besluit' zouden worden geciteerd en verder niet, lijkt niet bevestigd te worden. Dit wordt verder ondersteund wanneer men het tijdselement erin betreft. Hieronder volgt een overzicht van het aantal

artikelen waarin de belangrijkste categorieën participanten in de achterevolgende maanden worden geciteerd.

	bewoners	besluitvormers	deskundigen
april 1980	11	17	4
mei	10	12	4
juni	5	3	2
juli	7	5	2
augustus	4	5	4
sept. 1980 t/m			
mrt. 1981	9	3	1

Zowel bewoners als besluitvormers worden van begin af aan geciteerd. Dit valt enerzijds te verklaren door het feit dat er van begin af aan contacten zijn geweest tussen bewoners en besluitvormers, en anderzijds door de aard van de data: het is niet onwaarschijnlijk dat journalisten ook de tegenpartij (besluitvormers) om hun visie zullen vragen.

4. Evaluatie

De resultaten tonen een klein maar significant verschil in het optreden in de tijd van drie paren categorieën. De categorieën probleem en oplossing komen relatief vroeg in het communicatieproces voor; de categorieën oplossers en politieke oplossing later in het proces; en de categorieën besluit en uitvoering het laatst. Verder blijken de categorieën probleem, politieke oplossing en uitvoering relatief vaak voor te komen, en de categorieën oplossing, oplossers en besluit relatief weinig. Bij de interpretatie van resultaten van onderzoek naar verandering dient men terdege bedacht te zijn op alternatieve verklaringen (artefacten)⁹. Vanwege de volgende overwegingen lijkt ons enige voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van de resultaten.

Weliswaar vonden wij geen aanwijzing in de literatuur dat de gebruikte data niet representatief zouden zijn voor het gehele publieke-opinieproces, toch is een vertekening niet uit te sluiten. We koesteren de volgende bedenkingen: (a) het effect van eventuele openbaarmaking van uitspraken op het doen van die uitspraken is onvoldoende onderzocht, (b) de journalistieke selectiecriteria mogen dan niet lijken te interacteren, uitgesloten is het echter niet.

De krantartikelen verschenen pas toen de discussie over het probleem al

geruime tijd aan de gang was. Het allereerste deel van de discussie ontbreekt dus in de data.

In de loop van het proces zijn er enkele complicaties opgetreden. In de eerste plaats zijn er nog in een vrij laat stadium 'problemen' geweest behorend tot de oorspronkelijke problematiek. Tot twee keer toe vormde de vondst van gevaarlijke, onvermoede stoffen in de weggegraven grond nieuwe (deel)problemen voor de betrokkenen. Deze deelproblemen vormden aanleiding tot nieuwe eisen aan de besluitvormers. In de tweede plaats waren sommige aspecten van de uitvoering ook problematisch voor de getroffen. Vaak vormden nevengevolgen een bron van weliswaar kleine, maar toch weer nieuwe eisen aan de besluitvormers. Maar ook de waarneming van de genomen maatregelen als ontoereikend, leidden tot nieuwe eisen aan de besluitvormers. Er is dus sprake van 'feed-back'. In de derde plaats – en dat zal niet verwonderlijk zijn – bleek er niet sprake te zijn van één besluit, maar van een reeks besluiten, in de loop der tijd genomen.

Welke conclusies mogen we nu trekken? Zoals bleek zijn er drie paren van categorieën te onderscheiden, die elkaar chronologisch volgen. De correlatiecoëfficiënten van de paren verschillen paarsgewijs weliswaar significant, maar de verschillen zijn wel erg klein. De categorieënparen komen dus ook gelijktijdig voor. Mogelijkerwijs is er dus geen sprake van een voor iedereen bindende definiëring van het issue. Waarschijnlijker is het echter dat er niet één onderwerp of definitie op een tijdstip centraal staat, maar een aantal definities of onderwerpen, die bindend zijn voor de deelnemers aan de discussie¹⁰.

De vraag is echter hoe de onderlinge verhouding tussen de definities of onderwerpen is. Zoals gezegd ondersteunt ons onderzoek niet de idee van zes elkaar chronologisch volgende definities, maar wijst het meer in de richting van drie paren definities, die elkaar in de tijd grotendeels overlappen. Onzeker is het echter in hoeverre die paarvorming en het minieme tijdsverschil tussen de paren het gevolg is van onze onderzoeksopzet en/of de bewuste 'case' Lekkerkerk-West. Ditzelfde geldt voor de frequenties waarmee de verschillende definities voorkomen. De onderlinge verhouding tussen de definities of onderwerpen en de frequenties waarmee zij optreden zou voorwerp van nieuw onderzoek moeten zijn. Daarbij is het niet onwaarschijnlijk dat er variaties aan het licht zullen komen als gevolg van verschillen in issue, aandacht van de media, (re)acties van besluitvormers, organisatiegraad van de belanghebbenden, etcetera.

Noten

1. Geciteerd in Turner & Killian, p. 181.
2. 't Hart & Kok, p. 125-126.
3. Turner & Killian, p. 182.
4. Brouwer, p. 57.
5. Inleiding leer der communicatiemiddelen, dl. 2, p. 2.
6. Galtung & Ruge, p. 259-298.
7. Kaiser, p. 78-98.
8. Cohen, p. 37-41.
9. Pierce, Beatty & Hagner, p. 56-57.
10. Turner & Killian, p. 192.

Geraadpleegde literatuur

- Bauer, E.J., 'Public Opinion and The Primary Group', in: *American Sociological Review*, 1960, p. 208-219.
- Brouwer, M., *Stereotypen als folklore*, Vinkeveen, Fringilla 1968.
- Cohen, J., 'A coefficient of agreement for nominal scales', in: *Educational and Psychological Measurement*, 1960, 1, p. 37-46.
- Davison, W.P., 'The public opinion process', in: *Public Opinion Quarterly*, 1957, 1, p. 91-106.
- Downs, A., 'Up and down with ecology - the "issue-attention cycle"', in: *The Public Interest*, 1972, p. 38-50.
- Eijk, C. van der & W.J.P. Kok, 'Non decisions reconsidered', in: *Acta Politica*, 10:3, 1975, p. 277-301.
- Galtung, J., & M. Ruge, 'The Structure of Foreign News', in: Tunstall, J. (ed.), *Media Sociology*, Londen, Constable, 1974, p. 259-298.
- Hart, H. 't & W. Kok, 'Publieke opinie, communicatiemedia en politiek', in: R.B. Andeweg, A. Hoogerwerf en J.J.A. Thomassen, *Politiek in Nederland*, Alphen aan den Rijn, Brussel, Samsom, 1981, p. 124-143.
- Holsti, O., *Content Analysis for the Social Sciences and Humanities*, Reading, etc., Addison-Wesley Publishing Company, 1969.
- Inleiding leer der communicatiemiddelen*, dl. 2, Seminarium voor de Leer der Communicatiemiddelen, Universiteit van Amsterdam, z.j.
- Kaiser, A., 'Anatomie van een vrij beroep. De dagbladjournalistiek', in: Bardeel, J. en J. Bierhoff (red.), *Media in Nederland*, dl. 2, 2e ed., Amsterdam, Van Gennep, 1982, p. 78-98.
- Pierce, J.C., Beatty, K.M. & P.R. Hagner, *The Dynamics of American Public Opinion: Patterns and Processes*, Glenview, Illinois: Scott, Foresman and Company, 1982.
- Turner, R.H., & L.M. Killian, *Collective Behavior*, 2e ed., Englewood Cliffs, Prentice Hall Inc., 1972, p. 179-198.

Discussie

Sociaal-wetenschappelijk onderzoek: verkokering revisited

P.G. Swanborn

Naaraanleiding van F.L. Leeuw, A. van Gageldonk, **Differentiatie in sociaal en geesteswetenschappelijk onderzoek**, Den Haag, Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, december 1984.

Een van de standaardonderwerpen van gesprek in sociale faculteiten gedurende de laatste twee jaar kan gevat worden onder de term 'verkokering' en deszelfs complement 're-integratie'.

Een korte duik in de geschiedenis leert dat in de Nota Gedrags- en Maatschappijwetenschappen een paragraafje voorkomt over de 'verkaveling van het sociaal-wetenschappelijke veld'. Deze passage was mede geïnspireerd door het Wolff-Albers/Crombag rapport 'Visies op onderzoek in enkele sociale wetenschappen' (1982). In de Taakverdelingsdiscussie ging het begrip tamelijk onverwacht een grote rol spelen, omdat enkele instellingen de reïntegratie van de sociale wetenschappen als strategie gingen hanteren om bepaalde studierichtingen te redden, dat wil zeggen door ze te laten onderduiken in het grote grauwe geheel van de sociale wetenschappen.

De aanvankelijke grootscheepse plannen voor gammapropedeuses en dergelijke zijn inmiddels overal, behalve in Utrecht, van de tafel verdwenen. Wel is er hier en daar sprake van integratie die beperkt blijft tot de sociaal-culturele wetenschappen. In de 'Beleidsvoornemens Taakverdeling en Concentratie' ontmoeten we het veel geciteerde zinnetje over de noodzaak tot reïntegratie van de 'inmiddels te sterk verkokerde sociale wetenschappen'. Naar aanleiding daarvan traden er nogal wat hoogleraren in het strijdperk. Bestreden werd de algemene notie van verkokering. Geconstateerd werd dat het wat al te goedkoop is om aan enkele dysfunctioneel gebleken afsplitsingen (met name de andragologie en het mislukte welzijnsexperiment in Leeuwarden) de conclusie te verbinden dat de Nederlandse sociale wetenschappen een inefficiënt en versnipperd geheel vormen. Bestreden werd ook de term re-integratie: immers, bijvoorbeeld de psychologie en de sociologie zijn in het verleden nimmer geïntegreerd